

Сећање на проф. др Милча Лалкова (1944–2000)

Вишегодишњи сарадник *Годишњака за друштвену историју* и почасни члан Удружења за друштвену историју, проф. др Милчо Лалков, преминуо је у јуну 2000. године у Благоевграду.

Редакција *Годишњака* одлучила је да му ода почаст објављивањем сећања његових студената и познаника и његове научне библиографије.

Успомене о проф. др Милчу Лалкову

Рећи за Милча Лалкова да је био професор Универзитета у Софији и Благоевграду, шеф катедре „Историја Византије и балканских народа” на Софијском универзитету „Св. Климент Охридски” и шеф Катедре „Нова и савремена историја” на Југозападном универзитету „Св. Неофит Рилски” у Благоевграду, да је био аутор 10 монографија и око 90 научних радова, да је држао предавања у Аустрији, Немачкој, Холандији, Норвешкој и Финској, да је био добитник Хердерове награде (1995) итд. – било би несумњиво тачно, али штуро навођење најосновнијих података из његове научне биографије. Милчо Лалков, поред тога што је био несумњиво велики историчар, био је изузетна личност, предан послу и одан пријатељима.

Професора Лалкова први пут сам срео 1994. године у Банском. До данас ми је у успомени остало његово бриљантно предавање о Балкану у првој половини 20. века. Предавање одржано с лакоћом, знањем и стилем који слушаоце нису остављали равнодушним. Из тог првог сусрета у сећање ми се урезало и вечерње дружење с њим. Појавио на студентској журки и ненаметљив и спонтан, ничим, ни речју ни гестом, није направио дистанцу у односу на људе знатно млађе од себе, на исте оне који су свега неколико сати пре тога слушали његово предавање о Балкану. Напротив.

После тога срели смо се још неколико пута у Софији и једном у Београду. Увек је био спреман да помогне у решавању научних проблема

и никада није пропуштао да нагласи колико цени српску историографију. Из тих дружења, поготово из сусрета у Београду, проистекла је заједничка сарадња у *Годишњаку за друштвену историју*. Приликом боравка у Београду, скупа са професором Андрејем Пантевим, учествовао је у раду Округлог стола последипломаца Катедре за Општу савремену историју Филозофског факултета у Београду, на којем је проф. Марко Дого из Трста одржао предавање са називом „Балканске националне државе и питање муслимана”. Већ тада проф. Лалков је имао више критичких опаски на презентоване ставове. Након објављивања текста проф. Дога на страницама *Годишњака*, на молбу Редакције, проф. Лалков је љубазно уобличио своја размишљања изречена на Округлом столу, у критички текст, чиме је на страницама *Годишњака* започета кратка расправа о тој проблематици. Нешто касније огласио се на страницама нашег часописа и са другим ауторским прилогом. Нажалост, сарадња проф. Лалкова и *Годишњака за друштвену историју* завршила се на та два прилога:

М. Лалков, „Размишљања о полемичком чланку Марка Дога ’Балканске националне државе и питање муслимана’”, у: *Годишњак за друштвену историју* III–3 (1996), 261–270.

М. Лалков, „Трновска конституција и почетак бугарске политичке модернизације”, у: *Годишњак за друштвену историју* V–1–3 (1998), 7–15.

Последњи наш сусрет збио се у септембру 1999. године у Софији, свега неколико месеци после завршетка бомбардовања Југославије. Милчо је био веома потресен свим што нам се догодило, поготово што му је управо током бомбардовања из штампе изашла последња књига *Југославија (1918–1992): Драмајичнијѝ ѝѝѝ на една дѝржавна идеја*, Софија 1999, 264. Сећам се да је, упркос подударности та два догађаја, а и самом наслову своје књиге, одбијао да у њима тражи неку додатну симболику. Само се распитивао о пријатељима и познаницима. Једноставно, дубоко се саосећао са свим оним што нас је задесило. Данас ми је тешко да поверујем да је то заиста био наш последњи сусрет.

Мирослав Јовановић

Говорити о стваралаштву, доприносу и достигнућима проф. др Милча Лалкова у историјској науци представља тежак и напоран задатак. Њих ће оцењивати свако наредно поколење, чак и она која нису везана за историју. Незаборавна успомена и наша искрена захвалност односе се на његов рад са студентима. Он је био виртуозан предавач, који је

умео да пробуди интересовање и да развије знатижељу студената, упркос умору, његовом и нашем, који се природно појављивао услед предавачког маратона.

Проф. Лалков је поседовао истанчан смисао за хумор, који се изражавао у замаху његових имагинација, у префињеном изразу и у богатом животном искуству. Језик му је имао невероватну сликовитост и ширину, а предавања су му представљала истинско интелектуално уживање.

Сећања на нашег професора асоцијативно нас одводе лауреату Нобелове награде за књижевност – Иви Андрићу, зато што је мало људи уловило и расветлило граничне светове, илузорне реалности и непосредну прокључалу емпирију, коју обично називамо историјом балканских народа.

Тешко нам је и тужно да пишемо ове редове о проф. Лалкову у прошлом времену, али верујемо да део њега остаје да живи у сваком од нас који је имао привилегију да буде његов студент. Ни не желимо да постанемо свесни овог огромног губитка, који је његова смрт оставила у науци и просторима студентских слушаоница. Јединствена утеха за нас је мисао да је задовољство од академске комуникације у студентској аули било узајамно.

Николај Григоријев, Антон Ковачев

Када изгубиш неког блиског, првобитни шок уступа место болу. Зато што је остало толико неисказаних мисли и осећања, која никада неће бити подељена. А проф. Лалков је поседовао редак таленат да саосећа с нашим бригама, да се радује нашим успесима и да нам улива сигурност када нас обузму колебања. Он је хипнотисао аудиторијум с респектујућим интелектом и магнетизмом, као што је и читалац „упијао” ред за редом његових привлачних речи, повезаних са иначе „сувом историјском материјом”. Таленат да се добро пише је божји дар, онај за који је већина позвана, али мањина одабрана.

Професор Лалков је био љубитељ лепоте. Лепоте у међуљудским односима. Мислим да је његов највећи идеал било самоусавршавање. За обичне људе то може да остане недостижно, али га они поштују и то им само по себи мења живот небоље. Када човек достигне чистоту и савршенство, његов утицај се шири. Зато је и празнина, коју оставља за собом, огромна. Зато с временом бол губи своју оштрину и празнина остаје. И наметнуто осећање незавршености.

Никада нећу заборавити дан свог дипломирања. Не само због тога што је та чињеница обележавала крај одређене етапе мог развитка,

већ и зато што је разговор који сам водила са проф. Лалковом после одбране дипломског рада, један од најсветлијих успомена у мом животу уопште. Разматрали смо различите теме: од личног избора свакога у животу до проблема прошлости балканских народа, која има своје рефлексије и у наше време. Повела се реч и о поезији, оној коју сам у то време штампала у студентском часопису и потпуно неочекивано за мене проф. Лалков ми се поверио да и он у тој области даје предност нечему, а то су Шекспирови сонети. И с невероватном лакоћом изрецитовао је 66. сонет:

Сит свега тога, вапим смрт смирења,
 Кад гледам Вриједност к’о бокче рођену,
 И Ништавност у руху узвишења,
 И тврду Вјеру срамно погажену,
 И Част предивну срамотно издану,
 И Савршеност грубо срамоћену,
 И дјевичанску Крепост прокурвану,
 И у крзмању Снагу раздробљену,
 И Умјетност од власти зауздану,
 И Лудост како надзире Умника,
 И Истинитост Глупошћу названу,
 И ропче Добро гдје двори силника.
 Сит свега тога, оставио све бих,
 Кад смрћу љубав напустио не бих.¹

Нисам се изненадила његовом избору. И сматрам да свако ко је имао срећу да му буде близак зна и зашто.

Мариела Палова

¹Превоо Данко Анђелиновић. Преузето из: Viljem Šekspir, *Soneti i ostala poezija*, Beograd 1963.